

Tragèdia a l'estany

El 26 de maig del 1913, ara fa justament cent anys, el naufragi d'una barca a Banyoles va provocar la mort de deu persones i va causar una gran commoció a la ciutat

El 26 de maig del 1913 era un dilluns, i a Banyoles s'hi celebrava una festa grossa: feia la seva primera missa a l'església de les Carmelites el nou prevere Pere Albert Vila, que estava acompanyat per a l'ocasió per un ampli grup de familiars i amics, part dels quals procedents de Pamplona perquè el padrí del nou prevere era Josep Butiñà, d'origen banyolí però que havia fet fortuna a la localitat navarresa; la padrina de Pere Albert Vila en aquella celebració –que va presidir mossèn Frederic Dalmau– va ser Teresa Sarquella. Acabada la missa, i abans del banquet corresponent, alguns dels assistents van decidir fer un passeig en barca per l'estany. I efectivament, una dotzena de persones es van enfilear en una embarcació amb motor propietat de Joan Pujol, farmacèutic de la localitat.

No es van adonar en aquell moment –o almenys no van ser conscients dels riscos que implicava– que superaven de llarg la capacitat de la barca, que era de sis persones... Quan es trobaven al mig de l'estany, va començar a entrar aigua al bot, que guiava el metge Martín Carrera; els ocupants, espantats i nerviosos, van anar caient a l'estany, i la nau va naufragar, amb el resultat de deu persones mortes: sis de Banyoles (Gaudencio Barolés, Martín Carrera, Ramona Freixa Sarquella, Josep Mas Sarquella i Jacint i Anita Sarquella Gubert), tres de Girona (Consol, Catalina i Rosita Juanola), i una de Pamplona (Juan Isidro Lacave). Només van sobreviure al naufragi Gastó de Manresa i Jaume Tor: el primer es va agafar a la barca, que s'havia girat, mentre que el segon es va desmaiar i va quedar flotant a l'aigua, segons explicava aquesta mateixa setmana el seu fill, Joan Maria Tor, que afegia que «el meu pare no me'n va voler parlar mai, del que va passar aquell dia».

Però a Banyoles tothom sabia què havia passat, i tothom en parlava. A Joan Maria Tor li ho van explicar tant la seva tia-àvia com altres persones. A Pepita Castany, la seva mare, que tenia quinze anys quan va passar aquella tragèdia: «Va ser un d'aquells fets que es queden per sempre en la memòria del poble», recorda ara, i afegeix que una de les coses que més la va impressionar va ser llegir la poesia que Jaume Tor li va dedicar a la Mare de Déu del Mont, a la qual atribuïa la seva salvació. Joan Maria Tor no recorda aquella poesia, però en canvi sí que comenta que el seu pare –que tenia una vintena d'anys en el moment de l'accident– va portar un exvot a la Mare de Déu del Mont: «Es veu que just abans de desmaiar-se va veure la Mare de Déu del Mont i es va encomanar a ella».

Jaume Tor i Gastó de Manresa van ser rescatats de l'aigua, relata Joan Maria Tor, per «un barquer de Banyoles que es deia Marés i que de seguida que va veure el naufragi va agafar la seva barca i es va acostar la zona». També va intentar ajudar els nàufrags Josep Roura, el popular «Leru». Com relatava el Diario de Gerona de Avisos y Noticias del 29 de maig de 1913, «un chico de doce años, llamado Pepito Roura, que se apercebí de la catástrofe, salió denodadamente hacia los náufragos en una barca, logrando que D. Gaudencio Barolés se

agarrase a uno de los remos, pero le faltaron a éste enseguida las fuerzas y también sucumbió». Malgrat que l'intent de rescat va ser infructuós, el gest de Josep Roura va tenir recompensa. Com va escriure Antoni Maria Rigau a Una volta a l'estany de Banyoles, «l'Ajuntament reconegué l'esforç i la valentia del noi Roura, i per unanimitat acordà gratificar-lo amb tot un duro, dels de plata».

L'intent de rescat de Gaudencio Barolés, que era paleta, dóna una de les claus de la mort dels nàufrags. Seguint el relat de Diario de Gerona, «el Sr. Barolés era reputado como uno de los más hábiles nadadores de Bañolas, refiriéndose del mismo que había atravesado varias veces el lago a nado por la diagonal más larga de su extensión superficial. Créese que pereció a causa de que a su edad, madura ya, no tuvo fuerza suficiente para resistir, sufriendo al mismo tiempo el peso de alguna otra víctima que estaría agarrada a su persona». En aquest sentit, Joan Maria Tor apunta que entre les coses que, segons va saber, havia comentat el seu pare sobre aquell dia, hi havia el fet que «abans de desmaiarse va notar com li estiraven de les cames».

La Guàrdia civil va elaborar un informe de l'accident que el Diario de Gerona de Avisos y Noticias resumia d'aquesta manera: «La canoa automóvil, que sólo era capaz para seis personas y la ocuparon doce, se hallaba en el centro del lago y sobre una profundidad de 62 metros, cuando empezó a hacer aguas por la popa, parándose el motor. Las cinco señoritas que iban en la canoa se asustaron, entró el desorden, y cargando el peso a proa, se hundieron por esta parte y desaparecieron diez de los tripulantes, agarrados unos a otros». El relat de la premsa de l'època afegia que «los señores Gastón de Manresa y Jaime Tor se salvaron agarrándose a la canoa; permaneciendo así hasta que los recogió una barca remera doce minutos después de ocurrido el accidente. Seguidamente la canoa, que flotaba sobre las aguas quilla arriba, fue conducida a la orilla, recogándose también tres sombreros de paja, dos de fieltro, una gorra, una americana, dos abanicos y un bastón, pertenecientes a los náufragos. Por resultar imposible, se desistió de intentar la extracción inmediata de los cadáveres, estableciéndose en su lugar un riguroso servicio de vigilancia en las orillas del lago para cuando aquellos aparecieran».

Entre les víctimes del naufragi hi havia Jacint i Anita Sarquella, de 21 i 19 anys, fills de Ramon Sarquella –«en Ramonet dels cotxes»–, fundador de la Teisa. El seu nebot, Pau Rigau, conserva encara avui una àmplia documentació d'aquell accident, que inclou retalls de premsa de l'època, fotografies dels seus oncles, dels treballs de rescat i del funeral, i els recordatoris que es van repartir en aquella cerimònia. Pau Rigau, fill de Joaquina Sarquella, comenta que «el meu avi no va tornar mai més a l'estany, després d'allò».

Algunes de les imatges que conserva Rigau mostren moltes persones observant els treballs de rescat a l'estany, que es van allargar dies i dies; de fet, molts cadàvers no van ser recuperats fins setmanes després, i en molt mal estat. Per exemple, el Diario de Gerona de Avisos y Noticias informava el 7 de novembre de 1913 de l'aparició d'un dels cossos: «El Juzgado personóse en dicho punto y ordenó la extracción del cadáver, viéndose que le faltaban la cabeza, los brazos, los pies y la mayor parte de las vestiduras, pues solamente conservaba adheridas a las pocas carnes de la parte central del cuerpo, algunos trozos de tela ennegrecida y agujereada de la camiseta y calzoncillo, único indicio que existe para suponer que el cadáver pertenece a la persona de un hombre, ya que es tal su estado de descomposición que se cree imposible poderlo identificar».

Malgrat que es va trigar a recuperar alguns dels cossos, el 19 de juny es va celebrar un funeral per les deu víctimes mortals, que va reunir molta gent als carrers i a l'església parroquial de Banyoles. Josep Grabuleda, arxiver municipal de la localitat, apunta que «aquell naufragi va provocar una enorme commoció a la ciutat, entre d'altres motius perquè entre els difunts hi havia persones de famílies molt conegudes». Per exemple, les germanes Consol i Catalina Juanola –cosines d'una altra víctima, Rosita Juanola–, filles del destacat industrial Isidre Juanola.

Grabuleda troba semblances i diferències amb l'altre gran naufragi a l'estany de Banyoles, el de la barca L'Oca, que el 8 d'octubre del 1998 va provocar la mort de 21 jubilats francesos: «La repercussió mediàtica, per suposat, no va ser la mateixa, perquè els mitjans de comunicació no estaven el 1913 tan desenvolupats, i a més aquell va ser un fet de caràcter més local». Però la gran diferència, per a ell, és que «ara, quan passa una cosa d'aquestes, de seguida se'n busquen els culpables; abans, no. El naufragi del 1913 va ser un accident, una desgràcia, una tragèdia...».

Font del document: http://www.diaridegirona.cat/cultura/2013/05/27/tragedia-lestany/619256.html?utm_source=rss